

Datum 2022-11-03
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2022/0269
Ert diarienummer Ju2022/02651
Handläggare Emmanuel Galaup

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian **Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18)**

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Myndighetens synpunkter

Myndigheten för delaktighet (MFD) välkomnar att skyddet för personer som utsätts för psykiskt våld stärks. MFD noterar att utredningen tydligt synliggör våldsutsatthet i allmänhet och utsatthet för psykiskt våld i synnerhet hos barn och vuxna med funktionsnedsättning, samt funktionshindersrelaterat våld. MFD vill dock lämna ett medskick vad gäller kunskapsläget och kompetensbehov kring utsatthet för psykiskt våld hos personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglig kunskap visar att personer med funktionsnedsättning löper ökad risk att utsättas för våld, inklusive psykiskt våld som beskrivs i utredningen som en form av våld som oftast föranleder fysiskt våld i en nära relation. Personer med funktionsnedsättning är även utsatta på andra platser än hemmet, som till exempel i skolan där vi vet att elever med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp när det gäller kränkningar och trakasserier.¹ Forskning visar även att mörkertalet våldsutsatta med funktionsnedsättning är stort inom målgruppen² och att arenor såsom gruppboenden eller dagcenter för personer med intellektuell funktionsnedsättning förvandlas till rättsfria miljöer där våld avkriminaliseras,

¹ Myndigheten för delaktighet (2017) Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning – Utvecklingsområden till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

² Inspektionen för vård och omsorg (2022) Delredovisning av regeringens uppdrag om förstärkt utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck A2021/01714, Dnr 1,1,1-38983/2021-3.

inte betraktas som våld och inte polisanmäls, främst på grund av okunskap eller specifik kultur.³

Forskning visar också att många personer med funktionsnedsättning har en livssituation som präglas av en särskild utsatthet för våld, främst på grund av följande faktorer: osynlighet, beroende och sårbarhet.⁴

- Osynligheten förekommer när kontaktytor med omvärlden är begränsade till ett fåtal personer eller när en funktionsnedsättning innebär svårigheter att kommunicera eller att göra sig förstådd. Osynligheten kan även förekomma när våld som uppstår, av olika anledningar, inte betraktas som sådan eller är svårt att upptäcka just på grund av begränsade kontaktytor med omvärlden.
- Beroendet av andra människor i omgivningen eller i tillgång till olika stöd och insatser är i sig en risk för våldsutsatthet hos personer med funktionsnedsättning. Det kan även handla om ekonomiskt beroende av närstående. I vissa fall är ett sådant beroende mycket omfattande, vilket innebär hinder för den utsatte att bryta ut från ett destruktivt sammanhang där det förekommer psykiskt eller annan typ av våld.
- Sårbarhet beror delvis på de funktionshinder en person möter och kan därmed variera med typ och grad av funktionsnedsättning. Exempel på sårbarhet är personer som saknar fysiska eller kognitiva möjligheter att skydda sig mot övergrepp. Det handlar även om brist på kunskap eller möjligheter att uttrycka sina rättigheter eller att man utsätts för våld. Sårbarheten kan även vara en följd av ålder, kön eller sämre möjligheter att tillgodogöra sig information, råd eller hjälp som är tillgänglig för andra.

Som ovan nämnts kan osynligheten och sårbarheten innebära en utökad svårighet att upptäcka eller uppmärksamma att psykiskt våld förekommer. Det är även känt att de tre ovannämnda faktorerna medför en ökad risk för upprepat våld, och här bör rimligtvis inkluderas handlingar där man upprepat utsätter en person för nedvärderande, förödmjukande eller på annat sätt kränkande gärningar eller utövar otillbörlig kontroll över en annan person genom att begränsa den personliga handlingsfriheten som utredningen föreslår definiera psykiskt våld i brottsbalken.

³ Myndigheten för delaktighet (2017) Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning – Utvecklingsområden till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

⁴ Brottsförebyggande rådet (2007) Våld mot personer med funktionshinder.

MFD delar därför utredningens bedömning att ett utökat straffansvar för psykiskt våld bör innefatta utbildnings- och informationsinsatser (avsnitt 12.5). Utredningen pekar på Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. MFD vill understryka vikten av att i dessa utbildnings- och informationsinsatser inkludera perspektiv som belyser funktionshinder kopplat till psykiskt våld i alla dimensioner som kan vara relevanta för aktörerna som arbetar inom rättsväsendet. MFD har tidigare uppmärksammat att forskningen visar på brister när brott mot personer med intellektuell funktionsnedsättning utreds och lagförs och att de bristerna framför allt beror på avsaknad av rätt kompetens när det gäller att dela information, utforma förhör och tillhandahålla ett tryggt och strukturerat stöd under hela rättsprocessen på ett sätt som passar personer med funktionsnedsättning generellt och personer med intellektuell funktionsnedsättning specifikt.⁵

MFD bedömer att utbildnings- och informationsinsatser bör ha ett brett perspektiv och inkludera fler aktörer som arbetar med att förebygga, upptäcka eller ge stöd och skydd mot psykiskt våld och även professioner som ger stöd och insatser till personer med funktionsnedsättning. MFD ser därmed att det finns ett behov av en kunskapspridning kring psykiskt våld till professioner inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården som träffar och ger stöd till våldsutsatta, men även inom skolväsendet eller arbetslivet.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), t.f. avdelningschef Arvid Lindén och utredare Emmanuel Galaup (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt signerad]

Malin Ekman Aldén

⁵ Myndigheten för delaktighet (2020) Yttrande över betänkandet Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57), Dnr 2020/0340.